

UVODNIK

O neiscrpnj duhovnoj riznici islamske filozofijske misli ponajbolje svjedoči djelo Ibn Sinaa kojeg, zbog njegove iznimne upućenosti u grčku osobito Aristotelovu filozofiju te odveć razuđenog, višedimenzionalnog i višeperspektivnog filozofskog i religijskoga opusa, suvremeni povijesničari ideja često oslovljavaju “neoplatoničkim oplemenjivačem aristotelizma i krunom muslimanske peripatetičke škole”. Bez njegova filozofskoga opusa ne bismo mogli zamisliti kasniji razvoj islamske filozofijske, teologijske i teozofijske misli (Ibn Rušd, al-Gazali, Mulla Sadra Širazi) kao ni razvoj kršćanske skolastike (Bonaventura, Albert Veliki, Toma Akvinski itd.). Štaviše, njegove ideje i dan danas žive u suvremenoj filozofiji, matematici, astronomiji i medicini. To su sasvim dostatni razlozi da u odjeljku *Filozofija* ponovno svratimo pozornost naših čitatelja na “Prvog muslimanskog učitelja i filozofa”.

Zbog njihove očite ugroženosti ljudska prava su danas u samome središtu suvremenih religijskih, filozofijskih, sociologijskih i politoloških razmatranja. O korpusu ljudskih prava moguće je govoriti iz rakursa “univerzalnoga” ali i naročitih “partikularnih univerzuma” kao što su zapadno-kršćanski, islamski, jevrejski i moderni sinkretički univerzumi *New Age-a*. Budući se radi o diferenciranim spoznajno-teorijskim supozicijama Istine, ljudska prava kao takva se mogu i moraju razmatrati unutar raznolikih duhovnih obzorja koja su stvorila i razvila osobene heremeneutske i jezične standarde. Jer ono što za modernoga čovjeka predstavlja najviše ostvarenje ljudske slobode za čovjeka koji živi unutar religioznog Zakona to može značiti najviši mogući stupanj čovjekova duhovnoga otuđenja, i obrnuto! Zbog toga drugo poglavlje *Religijske teme* posvećujemo ljudskim pravima unutar islama i njegove kulturne povijesti. Naravno, u narednim brojevima ćemo, zbog iznimne važnosti teme, prezentirati i sasvim drugačija stajališta.

O metafizičkim i ontološkim pretpostavkama islamske kulture i civilizacije, preciznije o *tewhidu* kao načelu Dobra, vrijednosnom načelu, načelu društvenoga poretka i načelu Ljepote u islamu, te o ideji vremena i historije bez kojih je nezamisliv duhovni i povijesni rast muslimanskoga svijeta govorimo u odjeljku *Religija i društvo*.

Odjeljak *Refleksije* ovaj put je posvećen problemu odnosa Zapada prema islamu i muslimanskim narodima. Prilozi Hofmana i Siddiqiya veoma

uvjerljivo ukazuju na promjene u kojima se pojavljuje islam na povijesnoj prekretnici, sa mogućnošću da vrati svoj povijesni ugled i zauzme mjesto u međunarodnim odnosima koje mu pripada po njegovim duhovnim dometima i povijesnim zaslugama. Da li će Evropa i njeni muslimanski susjedi u zoni Mediterana biti u stanju konflikta ili međukulturalne razmjene zavisit će ponajprije od toga u kojoj mjeri će Zapad otkloniti apriornu mržnju prema islamu, mržnju koja je nažalost postala navikom pogrešnog razumijevanja islama i naravi njegova učenja.

U odjeljku kojega smo naslovili kao *Preispitivanja* donosimo tekst R. Hafizovića u kojemu se po prvi puta u našoj praksi ozbiljnije progovara o potrebi teorijskoga i praktičnoga međumuslimanskoga dijaloga. Preciznije, o potrebi uklanjanja predrasuda gledom na pravovjernost šiitske muslimanske populacije. Tekst razmatra ona pitanja koja su, sa stanovišta ozbiljnog znanstvenog, političkog i ekonomskog razvoja muslimanskih naroda, za muslimanski svijet suzbinska.

Slijede potom dvije veoma interesantne i važne historijske teme. U tekstu *Hidžret iz Rusije i sa Balkana: proces samofinansiranja u kasnoj osmanskoj državi* nalazimo veoma zanimljive i značajne podatke o uzrocima i posljedicama ovih događanja iz XIX i XX stoljeća. Kao takav rad je koristan ne samo za historijsku nauku, nego i širu čitalačku javnost. Drugi rad se bavi planskim *Iseljavanjem muslimanskoga stanovništva iz Kneževine Srbije u Bosanski vilajet* u 19. stoljeću. Tekstovi su odveć vrijedni zbog njihove nesumnjive aktualnosti kao i zbog toga što o tim događajima u našoj literaturi dojako nije mnogo pisano.

U odjeljku *Pravo i Ekonomija* razmatramo tri izuzetno zanimljive političko-pravne i ekonomske teme. Ponajprije govorimo o tome koje su sve geopolitičke karakteristike Balkana utjecale na suvremene demografske promjene u ovome regionu, zatim o mogućnostima direktnih stranih ulaganja u svjetlu Pakta o stabilnosti za jugoistočnu Evropu. Odjeljak završavamo uporednom studijom o kamati.

Koliko je usmena predaja kao medij komunikacije sa povijesnim predanjem jednoga naroda važna ne treba posebno naglašavati. Njen antropološki, sociološki i kulturološki značaj unutar kulturne tradicije Bošnjaka otkriva tekst A. Softić *Predaje o Hamza-dedi Orloviću*.

Ovaj broj časopisa završavamo prikazom djela *Opširni popis bosanskoga sandžaka iz 1604. godine* koga je prošle godine publicirao Bošnjački institut iz Züricha-odjel Sarajevo i Orijentalni institut u Sarajevu.

Adnan Silajdžić